בס"ד

דרכי חינוך

בונים את דור העתיד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת לך לך- תשס"ט

גליון ס"א שנה שלישית

דבר תורה

"**ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד**". בראשית י"ג י"ג.

פשטיה דקרא, כדפירש רש"י (ע"פ סנהדרין ק"ט א'), שאנשי סדום היו רעים בגופם וחטאים בממונם, שעשו עבירות רבות נגד רצון הבורא, שהיו יודעים רבונם ומבקשים למרוד בו.

מה שצריך הבנה בביאור זה, שלפיו כל הפסוק נקרא בחדא מחתא, שאנשי סדום היו רעים וחטאים לה' מאד, אם כן מדוע ב'טעמי המקרא' מחולק פסוק זה, שהרי חטאים הוא ב'אתנחתא', שהוא 'טעם מחלק', וכאילו יש בפסוק זה ב' דברים, הראשון שאנשי סדום רעים וחטאים, ושני, לה' מאד.

הלומד בשטחיות פרשה חמורה זו של אנשי סדום, חושב שמדובר במקום שלא היה בו דין ודיין, איש הישר בעיניו יעשה, 'הפקר וועלט', שמחמת כן הוא מקום בו מתקיימים דברי התנא רבי חנינא סגן הכהנים (אבות ג' ב'), ש'איש את רעהו חיים בלעו', אך המעיין במדרשי חז"ל, הלומד את פירושי רבותינו הראשונים, יראה דבר מבהיל, בסדום היו דיינים ושופטים, מערכת חוק ומשפט, וכולם דנו ושפטו לפי מערכת מעוותת זו, היתכן, היתכן שמערכת משפט של מדינה תקבע בחוק שהנותן פרוטה לעני חייב מיתה.

אלא, מערכת החוק ומשפט של סדום היתה בנויה על 'אידיאולוגיה', מתוך מהלך מחושב, רשעות בחישוב מדייק ומדוקדק, והכל מתוך 'אמונה'. אנשי סדום טענו, ה' הרי נתן לנו כסף וזהב, פירות וירקות ושאר דברים טובים, ואילו לאחרים, לעניים, הוא לא נתן, ובע"כ שרצונו הוא מפני סיבות שונות, שלנו יהא ולעניים לא, אם כן, הצדק והיושר המלווים ביראת שמים פוסקים, שהנותן פרוטה לעני, מורד בהנהגת הקב"ה וחייב מיתה, אורח הבא לעיר וחפץ להנות ממתנת ידו הרחבה של הקב"ה לבני העיר, אין לך מורד גדול ממנו, שחפץ לשנות מעשה בראשית, פשיטא שהוא חייב מיתה.

ובאמת זוהי סברת טורנוסרופוס הרשע, כמו שאמרו חז"ל בב"ב י' א', ור' עקיבא השיבו, דאדרבא, זהו מטרתו של הקב"ה כשעשה עניים ועשירים לצורך קיום לעולם, שעל ידם אנו ניצולים, ואדרבא, "עולם חסד יבנה", וכדברי הנצי"ב בהסכמתו לספר 'אהבת חסד', "דבאמת כלל גמילות חסדים היא קיום העולם, וכדכתיב עולם חסד יבנה, והיא חובת האדם, וזהו צורתו... ומשום הכי גם אומות העולם מצווים על גמילות חסדים, ומשום הכי נתחייבו אנשי סדום כלייה בשביל שלא החזיקו יד עני ואביון, והשחיתו צורת האדם".

בכל יום אומרים אנו פעמיים בקר"ש, "ואהבת את ה' א' ...ובכל מאדך", ופירשו חז"ל (ברכות ס"א ב'), שהכוונה בכל ממונך, נמצאנו שתיבת 'מאד', יש לה משמעות נוספת, משמעות של ממון.

ולפי"ז מבאר בדרך 'דרוש' הגאון רבי מרדכי רוטנברג זצ"ל, אב"ד דק"ק אנטווערפען, שזה מה שהתורה רמזה לנו באתנחתא שתחת ה'חטאים', שאכן הפסוק מחולק לב' דברים, הראשון, שאנשי סדום היו רעים וחטאים, והשני, מה היה דרכם כסל למו, שהם אמרו שכל הכסף הוא של ה', והוא נתנה לנו, ולא לאחרים, וזה רמוז בתיבות 'לה' מאד', שה'מאד' הוא לה'.

שנינו באבות (פ"ה מ"ט), "ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושלך שלך, זו מדה בינונית, ויש אומרים, זו מדת סדום", ולכאורה צריך ביאור בדעת ה"א, התינח אם היו אומרים שאינה מידה טובה ונאותה, אך איך יתכן, שמדה הנשמעת כמדה בינונית, תחשב כמדת סדום.

וב'דרך צחות' מבארים בשמו של הרב יוסף אלטשטטר זצ"ל, "האומר שלי שלי ושלך שלך", אם יש אדם הנוהג כן מידת יחידי, נעבאך, יש לו געגועים חזקים על ממונו, ועדיין לא רכש לעצמו את מידת הוותרנות, "זו מדה בינונית", אבל אם הוא מצב של "יש אומרים", שכל החברה ובני העיר אומרים כן, הם סללו לעצמם דרך חתחתים כזו, הם יצרו לעצמם שיטה מסולפת ומעוותת עד כדי כך, "זו מדת סדום".

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודעים עילית - ארץ ישראל

כתב חידה

לא נמניתי בין הנביאים,
ובידיעותי נחלקו האמוראים.

תוארי נלמד מפני שהקלתי,
ויש מפרשים מטעם שהחמרתי.

לשמחות מרובות לא הוזמנתי,
ואף בכינוי גנאי נתכניתי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

כשסיים ראובן את קריאת מאמרו של ת"ח פלוני, שהתפרסם בקובץ תורני מסויים, התפלא על חידוש הלכתי שהעלה ובו קולא מסוימת, ולמרות שאותו ת"ח ציין שהדברים אינם להלכה למעשה, ורק הערה בדרך לימודו, סבר ראובן שיש להעיר על כך שעמי הארץ עשויים לראות בצד קולה זו, סמך לקולות נוספות בנושא הנידון.

שמעון, עורך הרבעון ובר אוריין בעצמו, שמע את הערתו של ראובן, אך השיג על דבריו, היות ואותו ת"ח ביסס את יסודותיו על אדני ההלכה, אין לנו לחוש מפני אי אלו עמי הארץ שיפרשו את דבריו כתמיכה למעשיהם.

ראובן לעומת זאת טען, שכיון והדברים מתפרסמים בקובץ תורני המיועד לכלל הציבור, יש צורך לנקוט במשנה זהירות, אך שמעון בשלו, בשביל זה מספיקה הודעתו המפורשת של הכותב בריש דבריו, שדבריו אינם להלכה למעשה.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

לחכימא ברמיזא

בעירובין (כ"א ב') איתא, "ולהג הרבה יגיעת בשר... מלמד שכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע חברו של מי נסמך ע"י הרב שהתפלל לינצל מהמלעיגים ומלעיזים, תגלה מיהו].

מבין חידות

איך יתכן שאדם יברך ביום אחד את אותה ברכה אפילו מאה פעמים [מלבד ברכות הנהנין].

מענייא דסדרא

איתא בחז"ל שאין השכינה שורה אלא בארץ ישראל.

הבא ראיה מפרשתינו, שישנם מקומות בחו"ל שדינם לגבי זה כארץ ישראל.

לע"נ מרנן רבותינו רבי אברהם ישעי' ב"ר שמריהו יוסף קרליץ זצוק"ל ה"חזון איש" נלב"ע ט"ו מרחשון ורבי אלעזר מנחם מן ב"ר עזריאל שך זצוק"ל ה"אבי עזרי" נלב"ע ט"ז מרחשון.

תשובות לשאלות שהתפרסמו בליון צה בשבוע שעבר

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה בביכ"נ שלא הי' בעל קורא, והגבאי כיבד את אחד המתפללים לקרוא בתורה, והלה סירב מחמת שלא הכין את הקריאה, האם עשה שלא כהוגן, ודינו כמי שקראוהו לעלות לתורה ואינו עולה.

הנה במדרש תנחומא פ' יתרו, איתא, "מעשה בר' עקיבא שקראו החזן ברבים לקרוא בס"ת בציבור, ולא רצה לעלות, אמרו לו תלמידיו רבינו לא כך למדתנו כי היא חייך ואורך ימיך, ולמה נמנעת מלעלות.

אמר להם, הבעודהו, לא נמנעתי מלקרות אלא על שלא סדרתי אותה פרשה שנים שלשה פעמים, שאין אדם רשאי לומר דברי תורה לפני הציבור עד שיפשוט אותו ב' ג' פעמים בינו לבין עצמו[1], שכן מצינו בהקב"ה שהוא נותן מענה לשון לכל הבריות, והתורה גלוי' לפניו ככוכב אחד, וכשבא ליתן אותה לישראל, כתוב בו, אז ראה ויספרה, הכינה וגם חקרה, ואח"כ ויאמר לאדם וגו', וכן כתיב וידבר א' את כל הדברים האלה, בינו לבין עצמו, ואח"כ לאמר[2]".

לפי"ז כתב בשו"ת תורה לשמה סי' צ"ה, לענין מי שקראוהו לעלות ולקרוא, ונמנע מכיון שלא סידר הפרשה קודם, "ואע"פ שהסומך דרכו לסייע בלחש להקורא, הוא לא סמך על זה", ואח"כ בא לשאול "אם יש בזה איזה חשש ממ"ש הרי"ל בדברים המקצרים ימיו של אדם".

ותשובתו שם"הדברים ק"ו ול"ד, שהרי ר"ע קראו החזן ברבים, וגם עוד ודאי הוא הי' יודע לקרות ולא יטעה כלל אעפ"י שלא סידר אותה מקודם, ועכ"ז מאחר שכן הוא חוקת התורה, שאין אדם רשאי לומר דבר לפני הציבור עד שיפשוט אותו ב' או ג' פעמים בינו לבין עצמו, לכן גם הוא לא שנה, וא"כ ס"ש בנ"ד, שזה האיש יודע בעצמו שודאי יטעה, דהא ודאי שאין עליו שום חשש ממה שנמנע לעלות[3], דאדרבא כך היא חובתו, שצריך להימנע בכה"ג".

ומוסיף שם עוד, "ומזה אנו למדין, שכל הנמנע מחמת איזה סיבה הכרחית[4], כגון שחושש בשביל איזה פסול שיש בו וכו'[5], אין בכל זה חשש משום דברי רז"ל שאמרו על הנמנע לעלות לס"ת, והי' זה שלום".

כללו של דבר כל שמוכח מתוך הענין, שהמנעותו לא בשל לזלזול ח"ו בכבוד התורה, ליכא למיחש, אבל בלא"ה אסור באיסור חמור, וכאשר הארך בענין זה בשו"ת לב חיים ח"ג סי' י"ב, וד' יראה ללבב, וכל המכבד את התורה זוכה לכל הברכות האמורות בה.

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה מיהו האדם גדול שיש ליישב עובדא דידי' עם מש"כ בזוהר (מובא בספרים), "צותחא דאורייתא יתיר בלילא מבממא" שמשמע שלימוד התורה של הלילה עדיף משל היום.

המדובר הוא בר' זירא. כדאי' בעירובין ס"ה א', "אמרי ליה לר' זירא מחדדן שמעתך, אמר להו, דיממא נינהו". ובסידור בית יעקב, הנהגת ת"ת (הוצ' אשכול, תשנ"ד, ח"א עמ' ש"פ), כתב, "ויזהר ביחוד בלמוד היום, אמרו לר"ז, נהירין שמעתך, אמר, דיממא נינהו, אף אם עיקר רינה של תורה בלילה[6] [וע"ז מפרש הטעם מפני] שהם שעות פנויות מטרדות[7], ומעסקי בנ"א המבטלין בעניני דרך ארץ".

ובשד"ח, מערכת א' כללים אות רס"ט, כתב על מש"כ הרמב"ם פ"ג מת"ת, שאין אדם רוב חכמתו אלא בלילה, "וכתב הרב שנתן ימין ח"א (דף ק"א ע"ג), דהיינו דוקא כשלומד [בלילה] לאור הנר, ולא כשלומד לאור הלבנה, ומיישב בזה ההיא דאמרי' בפ' הדר, ס"ה ע"א, מחדדן שמעי' כו' דיממא נינהו[8]".

והנה בעירובין שם איתא "אמר רשב"ל, לא איברי סיהרא אלא לגירסא", וכתב המהרש"א בח"א שם, "גם שהלבנה נבראת אורה לגירסא, מ"מ אין אורה שליט כ"כ כל הלילה, משא"כ ביום, שאור השמש יותר מזהיר, וכולו יום, ודעת אדם מיושבת יותר".

ולכאו' דפליג קצת עם סברת ה'שנות ימין', דמסתמא גם אור השמש יותר מזהיר מאור הנר אף בחשיכה, דהגם דלחורים וסדקים אור הנר יפה לבדיקה כבבדיקת חמץ, מ"מ אכסדרה לאורה נבדקת.

והרמז: שהיה חריף ומופלפל, דבהוריות י"ד א' "ר"ז ורבה בר מתנה הי מייניהו עדיף, ר' זירא חריף ומקשה, ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק", פרש"י "חריף ומקשה, מתוך פלפול יתירא דהו"ל, היה מקשה ומתרץ, אבל רבה בר מתנה לא הוה חריף כ"כ, אלא מתון שהוא שוהה ומעיין יפה יפה, מסיק אליבא דהלכתא". ונרמז מזה ענין החידוד, ששמועותיו מחודדין כדאי' בעירובין הנ"ל[9].

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, היכן מצינו ברכה [הנאמרת פעמים רבות בשנה] שיש לעמוד בה כבשמונ"ע וקדושה[10].

המדובר הוא בברכת קידוש לבנה, דאי' בשו"ע סי' תכ"ו, "אין מברכין על הירח אלא במוצ"ש כשהוא מבושם וכו', ותולה עיניו, **ומישר רגליו** ומברך (מעומד)", ומקורו במס' סופרים ריש פ"כ.

וה"נ אשכחן לענין תפלת י"ח, בשו"ע סי' צ"ה ס"א "יכוין רגליו זה אצל זה בכיון, כאילו אינם אלא אחד, להדמות למלאכים[11] דכתיב בהן, ורגליהם רגל ישרה, כלומר רגליהם נראים כרגל אחת", ומקורו בברכות י' ב'.

ולענין קדושה, כ' שם בסעיף ד' "טוב לכוין רגליו גם בשעה שאומר קדושה עם ש"ץ", וכ' המ"ב, "שהרי אומרים כשם שמקדישים אותו בשמי מרום".

וכפל השו"ע משנתו בסי' קכ"ה ס"ב, "טוב לכוין רגליו בשעה שאומר קדושה עם ש"ץ", וכתב בבאה"ט שם, "בסוד ורגליהם רגל ישרה[12], וצריך לכוין ביותר בקדושה לקדש את השי"ת, כדי שישרה עליו קדושה מלמעלה, ויכוין לקיים מ"ע ונקדשתי בתוך בני ישראל".

וכתב ביסוד ושורש העבודה שער ט' פ"א "ויזהר האדם שיקדש הלבנה, שהיא קבלת פני השכינה הקדושה בבגדים נאים... ורגליהם רגל ישרה[13] כמו בתפלת י"ח, כמ"ש בשו"ע, אל צד מזרח[14] דוקא".

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, כיצד ניתן לדעת מפרשתינו מה היה משקלה של התיבה על כל תכולתה.

דבר פשוט הוא, שכל חשבון שלא נעשה בזה ע"פ חז"ל, רחוק מלהיות מכוון, כי בכל פרט המשתנה, ישתנה החשבון, הן בסוג המים שהיו שם, אם קרים או חמים, אם מלוחים או מתוקים, והן בתמונת בנין התיבה, וכן כ"כ דברים המשפיעים על חשבון המשקל (וכדלהלן), ומ"מ אין כוונתינו אלא לעודד לב המעיין שהכל כלול בתורה, ואף משקל התיבה אפשר ללמוד מדברי חז"ל, דליכא מידי דלא ימיא באורייתא.

הנה ידוע אופן בדיקת הנפח של כל דבר ע"י המים, וכדתנן בערכין (פ"ה מ"א) האומר משקלי עלי יכול, שע"י כמות המים שידחה החפץ, נוכל לידע הנפח של הדבר, אלא שכל זה לענין הנפח ולא לענין המשקל, ועוד שהתיבה היתה שקועה רק חלקה במים, ולא נדע רק הנפח שתוך המים.

אך הנה יודוע בחכמת הטבע, כי גם משקל החפץ שייך לאמוד ע"י מידת שקיעתו במים, והזהכר כעי"ז בגיטין (נ"ג ב'), לענין מי חטאת ששקל בהן משקלות כנגדן, וברש"י שם (ד"ה דרבא בכנגדן)[15]. והכלל הידוע לנו בזה למשל, כי כל ס"מ מים מעוקבים [דהיינו ס"מ על ס"מ ברום ס"מ, להלן סמ"ק] משקלו גרם אחד[16], ובחישוב זה, במטר מים מעוקבים [דהיינו מטר על מטר ברום מטר, להלן ממ"ק], שיש בהם 1,000,000 סמ"ק (100 ס"מ X 100 ס"מ = 10,000 X 100 ס"מ = 1,000,000), שוים למשקל 1000 ק"ג [1 טון], ונמצא שאם יכול החפץ להכביד עצמו לתוך המים ולדחות שיעור ממ"ק, בהכרח שיש בו משקל הנ"ל, שמתוך כובדו יכול הוא לדחות כמות מים זו.

ומעתה אין לנו אלא לחשב בכל דבר, כמה הוא משוקע במים לפי חשבון עומקו וארכו ורחבו, ולפי חשבון נפח כמות המים שתופס החפץ בהם, נוכל לחשב משקלו.

והנה ברש"י בפרשתינו (ז' י"ז) כתב, "ותרם מעל הארץ, משוקעת היתה במים אחת עשרה אמה כספינה טעונה המשוקעת מקצתה במים, ומקראות שלפנינו יוכיחו"[17], ומקור דבריו בב"ר כאן (ל"ג).

ועוד מבואר דעת רש"י, שהיתה התיבה ישרה מלמטה, ולא היתה משופעת כלל בדפנותיה, אלא רק למעלה בכסויה של התיבה היה משפע ועולה, שכתב (ו' ט"ז) וז"ל, "ואל אמה תכלנה מלמעלה, כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזוזו המים למטה", הרי משמע שרק בכסויה משופע ועולה, ולא בכל דפנותיה[18].

כעת אם נחשב לפרש"י את נפח התיבה שהיה שוקע במים, הרי שהיתה התיבה 300 אמה אורך, כפול 50 אמה רוחב, כפול 11 אמה שהיתה שוקעת במים, נמצא עולה למנין 165,000 אמות של מים מעוקבים שנדחפו מפני התיבה.

והנה בשיעור האמה ג"כ כמה שיטות בזה, והשיעור הגדול (שיטת הנו"ב וחזו"א) הוא 57.66 ס"מ, א"כ נכפיל כמות הסמ"ק שיש בשיעור אמה על אמה, 57.66 X 57.66 = 3.324,6756 סמ"ק, וכעת נכפיל שיעור זה ברום אמה 57.66 X 3.324,6756 = 191,700,795096 סמ"ק, ונחלק סכום זה למלין [שהרי הנפח שיש באמה בריבוע ביחס לממ"ק, נחלק סכום זה למלין [שהרי כל מלין סמ"ק הוא ממ"ק אחד], נמצא שאמה על אמה ברום אמה הוא 0.191,700,795096 ממ"ק, כעת נכפיל שיעור זה ב 165,000 אמות, נמצא עולה למנין 31,630.63119084 ממ"ק.

כל זה הוא שיעור נפח המים, וכעת יש לחשב לפי סוג המים, ואם נחשב כאמור לפי מים רגילים [דהיינו מתוקים, שאינם חמים, בשיעור 25 מעלות צלזיוס], שמשקלם לסמ"ק אחד, גרם אחד, נמצא ש 31,630.63119084 ממ"ק שוה למשקל 31.630,631,19084 [במילים: שלושים ואחד אלף ושש מאות שלושים טון, שש מאות שלושים ואחד ק"ג, מאה ותשעים גרם ושמונים ורבע מיליגרם][19].

ועל דרך זה צא וחשוב לשיעור הקטן (להגר"ח נאה), שהאמה 48 ס"מ, התוצאה הסופית היא 18.247,68 טון. וכמו"כ לדעת האגרות משה (או"ח א' קל"ו) שהאמה 53.98 ס"מ, התוצאה הסופית היא 25.952,702,29 טון.

אכן כבר נתבאר שכ"ז הוא לפלפולא בעלמא ולעורר, אבל בכמה סיבות ישתנה החשבון, דהנה אמנם לכו"ע מבואר שהיתה התיבה ישרה מלמטה, אך מצינו שנחלקו בביאור "ואל אמה תכלנה מלמעלה", מהיכן התחיל שיפועה, עי' בב"ר (ל"א), "רבי יהודה אומר כאמתה מלמטה כך אמתה מלמעלה, ואל אמה תכלנה מלמעלה, רבי נחמיה אמר כמין קומרוטון היתה והיה משקיף בה ועולה, ומשקיף בה ועולה, עד שהעמידה על אמתה, שנאמר ואל אמה תכלנה", מבואר שלדעת ר' יהודה רק למעלה הי' השפוע אבל בכל דפנותיה היתה שוה באמתה (מידתה), וכמו שנקט רש"י, וכן נקט בלבל"ג ועוד.

משא"כ לדעת ר' נחמיה, משמע שהתחיל שיפועה כבר מלמטה, ומידות ארכה ורחבה של התיבה הי' רק בקרקעיתה, וכן נקט הרמב"ן (ח' ד'), "ועל דרך הסברא, אם היתה משוקעת במים י"א אמה, והוא יותר משליש קומתה, תטבע, בעבור היותה רחבה מלמטה וכלה אל אמה, כי היא הפך הספינות, ויש בה כבדות גדולה"[20], וכן נקט גם ברד"ק, וכ"כ בראב"ע (ו' ט"ז), "והנה התיבה כדמות משלש וראשו חד וכן מקצעותיו, על כן לא תתהפך", ולשיטה זו יש לחשב נפח התיבה שהי' במים ביניכו הרוחב המתחסר בשיפועה מהצדדים.

כמו"כ חשבונינו נעשה בחישוב כאילו מידות התיבה שבקרא, הם המידה החיצונית שלה (מלבר), אך יתכן ומידותיה הם מידה פנימית (מלגיו), שאז אמנם יש לתרץ ההיא דגיטין, די"ל שבמכוון הי' משקה גינתו בלילה, מפני שלא הי' ראוי לת"ח כמותו להשתמש ביום שהכל רואים, הגם שמסתבר שהי' זה קודם שמלך, שאח"כ מסתמא היו לו משרתים לעשות מלאכתו, אבל כבר נודע קודם לגדול בתורה (עי' ברכות מ"ח א'), ובדלית ברירה עשה בן בלילה, ואילו רב שימי שתלמיד הי', יכל להשקות ביום. ודו"ק.

10. רבים השיבו מברכות שצריך לעמוד בהם סתם, ובמח"כ אינו ממין הענין, דדומיא דשמונ"ע וקדושה קאמינא.

11. כתב המ"ב בסק"ב, "שכיון שמדבר עם השכינה, צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו, ולדמות כאלו הוא מלאך, ואפי' אם הוא יושב בעגלה, מ"מ יכוין רגליו".

12. ובשע"ת שם סק"ג, "כתבו בשם האריז"ל, שצריך ליזהר בתכלית הזהירות לכוין הרגלים בעת הקדושה ששתיהן יהיו דומות כרגל אחד בלבד".

13. ובס' מקרא סופרים (להגר"א לנדא זצ"ל מוילנא) עמ"ס סופרים ריש פ"ב, כתב, "לפי מה דאי' באו"ח סי' צ"ה, דבתפלה מכוין רגליו זה אצל זה משום דכתיב ורגליהם רגל ישרה כמלאכים, א"כ הכא נמי צריך לכוין זא"ז כמו בתפילה". והר"ש כהן שליט"א, כתב לנו בשם הגר"ח פלאג'י צז"ל, בס' כף החיים, דכיון דהוא כשמונ"ע צריך להניח יד ע"ג יד כמו בשמונ"ע [ומפילא גם סמיכה לא מהני, ועמש"כ במעגלי צדק להגרצ"ל קרלנשטיין שליט"א, או"ח סי' כ"ו, ג' ציין הנ"ל].

14. גם זה משום דדמי לתפילת י"ח, כן כתב בשו"ת בצל החכמה ח"ג סי' ס"ד.

15. והמעיין ישביע עינו בצחצחות לשון ספר הברית להג"ר פנחס אליהו הורוויץ זצ"ל מוילנא, מאמר ח' מקור מים, שהאריך בכ"ז.

16. והיינו במים רגילים כשהם 25 מעלות צלזיוס, וכל שינוי למטה ולמעלה משתנה משקלם.

17. ורצ"ל להלן ח' ד', ושם עשה החשבון בזה, ואכמ"ל בגופו של חשבון שכבר נו"נ בו המפרשים ז"ל.

18. וכתב כן לאפוקי מהשיטות דס"ל שהיתה משופעת החל מלמטה והיינו בצורת משולש, עי' להלן, דלשיטתם ישתנה החשבון, ואכמ"ל בכ"ז רק לעורר כאמור.

19. ומשקל עצום זה כולל את התיבה על כל תכולתה, ואף את עוג שישב עליה!

נוסחא נוספת לחישוב, לכפול שיעור האמה 57.66 ס"מ ב 300 אמה אורך התיבה = 17,298 ס"מ, כמו"כ לכפול 57.66 בשיעור 50 אמות אורך התיבה = 2883 ס"מ, כמו"כ לכפול 57.66 בשיעור י"א אמה, נמצא 634.26 ס"מ.

כעת יש לנו לכפול כל יחד, היינו 17,298 ס"מ אורך X 2883 ס"מ רוחב = 49,870,134 ס"מ, ושיעור זה יש לנו לכפול בשיעור הי"א אמה 634.26 לקבל כמות הנפח [סמ"ק] שיש בכל הנ"ל יחד, נמצא עולה ל 31,630,631,190.84 סמ"ק, שלפי חשבון הנ"ל ש 1,000,000 סמ"ק הם ממ"ק אחד, א"כ יש לחלק שיעור זה למלין סמ"ק, נמצא עולה ל 31,630,631.19084 מ"ק, וכאמור אם הם מים רגילים ב 25 מעלות צלזיוס, נמצא שכך הוא גם משקלם ב'טון', שכן כל ממ"ק הוא טון אחד, והיינו ששקלה התיבה 31,630.631,190.84 [במילים: שלושים ואחד אלף ושש מאות שלושים אלף ושש מאות שלושים ואחד ק"ג, והשאר בגרם].

20. ולהאמור לשיטת רש"י אין כאן תימה, דאיהו ס"ל שהי' אלכסונה רק בגגה, ודאי לא יעלה.

6. שמו"ר מ"ז ה', וכ"ה ברמב"ם פ"ג מת"ת הי"ג, ומש"כ לא איברי ליליא אלא לשינתא, כ' תוס' בעירובין שם, דהיינו בלילות של תקופת תמוז. ועי' תענית פ"א א'.

בסידורו בית יעקב (שם, עמ' ת"ק) כתב עוד, "ויותר צריך ליזהר בלימוד הלילה, שאין עיקר רינה של תורה אלא בלילה... ואם הוא רעב וצמא, שלא אכל ביום לחם לשובע, ואינו יכול לכוין דעתו ללמוד, יטעום מעט כדי ליישב דעתו ויעסוק בתורה... ואמנם הראוי לאדם בינוני הבריא, ובמדינות הללו, למעט בסעודות הלילה, ותהא קלה משל יום... (אם לא שלא סעד ביום).

ובזה ירויח ארבעה דברים, א' ישמור בריאותו, ב' יהא נשמר ג"כ מדבר רע... הבא עפ"י הרוב מתוך אכילה גסה... ג' שיהיו חלומותיו נוחים מיושבים כי מריבוי המאכלים ושתי' יתירה, באים החלומות הקשים והזרים ברוב פעמים, בסבת עשן העולה למוח ממילוי הבטן, ותערובת מאכלים משונים, ד' שלא תכבד שנתו עליו, ולא יארך בה מאד, שיש לחוש שלא יישן עד שתעבור עונת תפלת שחרית מתוך הכובד, משא"כ המצמצם אכילת הלילה אז טוב לו, לגופו ולנפשו, ולנשמתו, כי יקיץ בזמן הראוי, ובעתו, ומשך השינה לאדם בינוני, אמרו שהוא שמונה שעות, שליש היום, ונתנו בו סימן א"ז תישן (א.ה. עי' מג"א רל"ח, שנתן עוד סימן, 'ישנתי אז ינוח לי', ועי' רמב"ם פ"ד מדעות ה"ד), אכן ד' לאדם הבריא שיישן שש שעות, ומספיק בלי ספק, והכל לפי מה שירגיל האדם עצמו בעבודתו, כי ההרגל טבע שני".

7. באבות פ"ד ט', "וכל המבטל את התורה מעושר, סופו לבטלה מעוני". כתב רבינו יונה, "וכל המבטל את התורה מעושר, שכמה פעמים וכמה שעות יש לו פנאי ללמוד ואינו עושה, סופו לבטלה מעוני, שיצטרך לטרוח על פרנסתו ולא ימצאנה, עד כי לא יהי' לו פנאי לעסוק בתורה גם כי יראה, מדה כנגד מדה, ונמצא יוצא מן העולם בלא תורה".

8. עוד תי', כתב בס' "קומי רוני" (להרה"ג ריא"ז מרגליות זצ"ל, בהסכמת הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, וגדולי ירושלים בתקופתו), פ"א הערה א', עפ"י שהש"ר (ה' י"א) "ארשב"ל כד הוינא לעי באורייתא ביממא, בלילה הוה מנהר לי", עכ"ל המדרש, "ואפשר דזהו הפי' דיממא נינהו, ר"ל, מכח התורה של יום, חידד וצחות ליה בלילה".

וע"ע שם בראש הספר, בהסכמת "הסבא קדישא" מוהרש"א אלפנדרי זצ"ל, שכ' וז"ל, "ולדידי אעפ"י שלא ראיתי דברי הרב [יעב"ץ], כי אין צורך, משום דאיני רואה שום ריח קושיא, דאף אם כדבריו שהזזה"ק היפך התלמוד, לק"מ אם יחלוק עליו, אבל באמת מלבד דאינו חולק, אדרבא מתאים עם התלמוד... וה"פ [דכונת הזוהר], דצחותא דאורייתא, דהוא סודות התורה שבע"פ הרמוזים בתורה שבכתב, כי הוא מלשון צחצוחי שמן וצחצוחי חלב, אותה הצחותא ראוי ללמוד בהם, בלילה יותר מביום...". ע"ש. וע"ע בשו"ת בנין שלמה ח"ב סי' א' שתירץ באופן אחר. ע"ש.

9. והר"א וילנר שליט"א, השיב, מאביי בגיטין ס' ב', דאי' שם "רב שימי בר אשי אתא לקמי' דאביי, א"ל לותבן מר בעידנא, א"ל אית לי עידנא לדידי, ולותבן מר בלילא, א"ל אית לי מיא לאשקויי, א"ל אנא משקינא לי' למר מיא ביממא, ולותבן מר בלילא, א"ל לחיי". ומשמע שהעדיף אביי ללמוד ביום ולהשקות גינתו בלילה.

ונרמז מהיותו חריף, דהכי איתא בקידושין כ' א', דאמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא, ופרש"י שהי' בן עזאי חריף ודרשן, ע"ש.

יש לחשב עובי דפנותיה שלא נתפרש לן.

עוד יש סיבת שינוי החשבון, שכן מים מלוחים כבדים יותר ממים מתוקים[21], ומחד גיסא יתכן שבמבול היו מתוקים שהרי היו מעינות תהום ומי גשמים, אמנם מאידך היו מעורבים גם מי הים המלוחים ועי'.

ועוד שמי המבול היו חמים, שהרי ברותחין נדונו (סנהדרין ק"ח ב'), וכידוע שמים קרים כבדים יותר ממים חמים וכנ"ל[22], ואף ש"א שבסמוך לתיבה היו צוננים בשביל עוג שהי' שם, וגם כדי שלא ימס הזפת מבחוץ, עכ"פ כ"ז משפיע על חשבון משקלה.

ובר מן דין, כל האמור הוא לדעת רש"י שהיתה שוקעת י"א אמה, וכמבואר בב"ר הנ"ל, אכן דעת הרמב"ן (שם) שהיתה משוקעת רק ב' או ג' אמות[23].

וכמו"כ יעוין באבן עזרא (ו' ט"ז) שאמותיה של תיבה אינם באמה של תורה, אלא באמת נח, לפי שהיו אז גבוהים מקומתינו[24]. והרמב"ן (ו' י"ט) חלק ע"ז, דודאי באמות של תורה עסקינן, אף שהם היו גבוהים מקומתינו, וכ"כ הרלב"ג "באמות הנהוגות", וכן פשטות דעת רש"י והמפרשים.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "נעמה [אשת נח]".

דמות הקשורה: בראשית ו' י"ח, "והקמתי את בריתי אתך ובאת אל התבה אתה ובניך **ואשתך** ונשי בניך אתך" ועוד הרבה.

שמי הוא על שם מעשי – שנקראה נעמה על שם מעשיה שהיו נעימים.

שנקראה נעמה, כמפורש בקרא (בראשית ד' כ"ב), "...ואחות תובל קין נעמה", ואיתא במדרש, שלדעת ר' אבא בר כהנא, זו נעמה אשת נח (אבל לדעת רבנן נעמה אחרת היתה[25]), ב"ר כ"ג ג', וכן כתב רש"י שם.

וע"ע במדרש ספר הישר, נח עמ' כ"ד, "ויאמר ה' אל נח, קח לך אשה והולד בנים, כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, ואתה ובניך אתך תחיו בקרב הארץ, וילך נח ויקח אשה, ויבחר את נעמה בת חנוך, והיא בת חמש מאות ושמונים שנה, ונח בן תשעים ושמונה שנה וארבע מאות שנה בקחתו את נעמה לאשה...". וכבר האריכו למעניתם בפרשה זו, מי היתה נעמה אשת נח, עיין בהערה[26].

ונקראה נעמה על שם מעשיה, הכי איתא במדרש, "למה היו קוראין אותה נעמה, שהיו מעשיה נעימים", ב"ר שם, ובפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שם, כתב, "ולמה נקרא שמה נעמה, שהיו מעשיה נעים", ובילקוט בראשית ל"ח כרכם יחדיו, "ולמה היו קורין אותה נעמה, שהיו מעשיה נאים[27] ונעימים".

ובתרגום יונתן שם כתב, "ואחתה דתובל קין נעמה, היא הות מרת קינין וזמרין [קינין, פירוש לשון קינה ונהי – פירוש יונתן][28].

וע"ע במדרש אגדה שם, "חכמינו ז"ל אמרו, נעמה, שהנעימה בסוף מעשיה, שבקשו מלאכי השרת לתעות אחריה וברחה מפניהם". ותשו"ח לרב יוסף קופמן שליט"א, ששלח לנו מ"מ זה.

וקרוב לשנות זקני שנותי – שנעמה חייתה קרוב לשנות זקנה קין.

שקין היה זקנה, הכי מפורש במקרא, שהיה סב סב סבה, שהרי היתה בת למך, בראשית ד' כ"ב, שהיה בנו של מתושאל, שם שם י"ח, שהיה בנו של מחויאל [מחייאל], שהיה בנו של עירד שהיה בנו של חנוך, שם שם שם, שהיה בנו של קין, שם שם י"ז.

וקין חי אלף שם מאות חמשים ושש שנה, שהרי נולד ביום השישי לבריאת העולם, ב"ר כ"ב ב', והארץ ימים עד שנהרג במבול, קה"ר ו' [ג'] א', והמבול היה בשנת אלף ששי מאות וחמשים ושש שנה לבריאת העולם, ב"ר ל"ח ו' (הובא ברש"י י"א א'[29]).

[ודלא כדעת התנחומא (בראשית י"א), שקין נהרג על ידי למך כשהיה כבן מאה ושלושים שנה, והובא ברש"י י' ד' כ"ג. ועי"ש ברש"י כ"ד (ד"ה שבעים) שלכאורה סבר כהנ"ל שנהרג במבול].

ונעמה חיה לכל הפחות, אלף חמש מאות עשרים ושבע שנה, שהרי נולדה לפני שנת המאה השלושים לבריאת העולם[30], וכמפורש שם ד' כ"ב שהיתה בתו של למך לפני כל המעשה שהיה לו עם נשיו, שלאחריו למך בא עם נשיו לדין תורה אצל אדם הראשון, ולאחר שפסק את פסקו, אמרו לו נשי למך, "טול קורה מבין עיניך", ומיד חזר לאשתו וילד את שת, וכפי שהובא במדרשים (ב"ר כ"ג ד' ועוד).

ושת נולד בשנת מאה ושלושים לבריאת העולם, כמפורש בקרא (שם ה' ג'), "ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד דמותו כצלמו ויקרא את שמו שת". ומהא דלידתו של שת נגרמה מכח טענותיהם של נשות למך, בע"כ שנעמה נולדה עוד לפני שנת המאה השלושים לבריאת העולם.

ונעמה האריכה ימים עד לאחר המבול, שהרי היא נמנית בין היוצאים מהתיבה, וכמפורש בקרא (שם ח' י"ח), "ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו". והמבול הרי התחיל בשנת אלף שש מאות חמשים ושש לבריאת העולם וכדלעיל, א"כ, כאשר נחסר משנת המבול את מאה ושלושים השנה שבהם נולדה נעמה, נמצא ששנות חייה עד המבול היו, אלף חמש מאות עשרים ושש שנה, וזאת מלבד שנת המבול עצמה, ולפי זה יצא ששנות חייה של נעמה היו לכל הפחות אלף חמש מאות עשרים ושבע שנים.

נמצא ששנות חייה של נעמה שהיו לכה"פ אלף חמש מאות עשרים ושבע שנה, קרובים לשנות חיי קין זקנה, שחי אלף שש מאות חמשים ושש שנה (ובמיוחד שמכל אלו שאנו יודעים את מספר שנות חייהם, כמדומה שהיא הקרובה ביותר לשנותיו של קין).

מספר ילדי כאחי – שמספר ילדיה שהיו שלשה, הם כמספר אחיה שאף הם היו שלשה.

שמספר ילדיה[31] שלושה, מפורש בקרא (בראשית ה' ל"ב), "ויהי נח בן חמש מאות שנה וילד נח את שם את חם ואת יפת".

ומספר אחיה אף הם שלשה, יָבָל, ויובָל ותובל קין, גם זה מפורש בקרא (שם ד' כ' – כ"ב), "ותלד עדה את יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה. ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל תפש כנור ועוגב. וצלה גם היא ילדה את תובל קין לטש כל נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה".

[ולענין אם היו ללמך ילדים נוספים. כתב הרד"ק שם, ואולי היו להם בנים אחרים, אלא כתר אותם שתפסו אומנות לעצמן לחדש וכו']. [illegible]

וכפליים מהנסיכים נכדי – שמנין נכדיה של נעמה, היו כפלים ממנין הנסיכים שמצאנו בנביא.

שבנביא (מיכה ה' ד') הוזכר שיש שמונה נסיכים, דכתיב, "והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו והקֵמֹנו עליו שבעה רעים ושמונה נסיכי אדם", ודרשו חז"ל מי הם אותם הנסיכים, "ומאן נינהו שמנה נסיכי אדם, ישי, ושאול, ושמואל, עמוס, וצפניה, צדקיה, ומשיח ואליהו" סוכה נ"ב ב', וכעי"ז הובא בשהש"ר ח' [ט'] ג'.

ולענין מהו תפקידיהם של הנסיכים, עיין בהערה[32].

וכפליים ממנין שמונת הנסיכים, הוא מנין נכדיה, שהם שש עשרה, מיפת: גמר, מגוג, מדי, יון, תובל, משך ותירס. בראשית י' ב'. ס"ה שבעה. מחם: כוש, מצרים, פוט וכנען. שם שם ו'. ס"ה ארבע. משם: עילם, אשור, ארפכשד, לוד וארם. שם שם כ"ג. ס"ה: חמשה. וכולם יחדיו הם ששה עשר.

שם אבי החכם – ששם אביה החכם היה למך.

שאביה היה למך, מפורש בקרא (בראשית ד' י"ט – כ"ב), ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה... וצלה גם היא ילדה את תובל קין לטש כל נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה".

ולמך היה חכם[33], כן כתב הרמב"ן (שם כ"ג ד"ה אבל הנראה), "אבל הנראה בעיני, כי היה למך איש חכם מאד בכל מלאכת מחשבת, ולמד לבנו הבכור ענין המרעה כפי טבעי הבהמות, ולמד את השני חכמת הנגון, ולמד את השלישי ללטוש ולעשות חרבות ורמחים וחניתות וכל כלי המלחמה".

עוד ממעלותיו של למך מצאנו, שנחשב הברור שבדורו, ב"ר שם ב'. ומאידך הזכירוהו חז"ל לגנאי, ש"אמר ריב"ל כולן לשון מרדות הן... למך, מה לי ללמך ולתולדותיו" שם. ופרש"י (על המדרש) של שם שמרדו בהקב"ה נקראו כך.

ולענין מי היתה אמה של נעמה: פשטות לשון הפסוק שהיתה בתה של צלה, וכדכתיב (ד' כ"ב), "וצלה גם היא ילדה את תובל קין לוטש כל חרש נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה".

אך מה שצריך הבנה בלשון הפסוק, מדוע התורה הקדושה האריכה לכתוב שהיתה אחות תובל קין, לא כתבה בקצרה "ואת נעמה"[34].

ברמב"ן ביאר, שמצאנו שהתורה כתבה בכזה לשון וכגון (שם ל"ו כ"ו), "אחות לוטן תמנע", וכן (במדבר כ"ו נ"ט), "ואת מרים אחותם", ועוד, "כי המנהג ליחס הבת אל האחים".

ומאידך בחזקוני שם ביאר, שהתורה רמזה לנו בזאת, שהיתה תאומתו של תובל קין, ולכך היא נכתבה כאחותו.

והנה הראשונים נתקשו, היאך יתכן וצלה ילדה, הרי במדרש איתא שלמך השקה אותה כוס של עקרין בכדי שתתעקר, עי' ב"ר כ"ג ב' וברש"י שם.

ותירצו הרא"ש בפירושו ובדעת זקנים, שאח"נ שהשקה אותה, אך זה לא הועיל.

ובדעת זקנים הוסיף, שלכן כתבה התורה את לידת בניה של צלה, בלשון "גם היא", שלא הועילה להם כל תחבלותיהם, וגם היא ילדה. וכעי"ז כתב רבינו בחיי, שהלשון "ילדה" הכוונה בע"כ, שלמרות שעשו כל אשר ביכלתם למנוע ממנה ללדת, הקב"ה עשה שתלד.

ובחזקוני הוסיף עוד, שבטבע ברא ה' גופים שונים, יש שמשפיע עליו הסם בקלות ויש כאלו שהסם לא מועיל עליהם, וצלה היתה מהגופים שאין הסם משפיע עליהם.

ובמובש זקנים (שדחוק לו לפרש שהשקה אותה ואפילו הכי נתעברה), פירש, שפשוט לא השקה אותה היטב אם כוס העיקרין, ולכך זה לא השפיע עליה.

ועוד תירץ, שבאמת השקה אותה היטב, ואכן כוס העיקרין השפיע עליה היטב ונתעקרה ומחמת כן לא ילדה לעולם, וגדלה את בני אחותה על ברכיה, ולכן נקראו על שמה כאילו היא ילדתם[35].

ומלבד חידושו הגדול של המובש זקנים, *שעדה היתה אמה של נעמה ולא צלה*, הוא גילה לנו כמעט בדרך אגב, *שעדה וצלה היו אחיות*.

עוד בענין נעמה, עיין בתוס' השלם עה"ת, ע' קס"ח אות ז', שכתבו, "ואחות תובל קין נעמה. היא אשת שומרון אם אשמדאי, שמשם השדים כמו שמזכירים אותם תמיד בהשבעת השדים".

כחמי הנביא שנפטר – שחמיה של נעמה, אבי בעלה נח, נקרא גם הוא כאביה בשם למך, והיה נביא, ובשונה מבני דורו, הוא נפטר ולא נהרג.

שגם אביו של נח נקרא למך, מפורש בקרא (בראשית ה' כ"ח – כ"ט), "ויחי למך שתים ושמנים שנה ומאת שנה וילד בן. ויקרא את שמו נח...".

שלמך אבי נח היה נביא, כך כתב הרד"ק (שם), "ואמרו רבותינו ז"ל נביא גדול היה למך שאמר בלידת בנו זה ינחמנו, היאך ידע, אלא נביא היה".

אכן דעתו של הרד"ק היא דעת יחידאי, אבל דעת שאר רבותינו הראשונים (שהיו נגד עיני), שלא היה כלל נביא, ואין ראיה ממה שידע לקראו נח מלשון זה ינחמנו, שלא היא זה בתורת נבואה, אלא מסיבה אחרת, לראב"ע מפני שידע ע"י אדה"ר (שהיה נביא) שע"י בנו הנולד תחיה האדמה. ולמושב זקנים רשב"ם וספורנו, שהוא היה על דרך תפילה, שאכן התקימה. ובבכור שור כתב, "שמא לא נתכוון לכך, אלא ניצך מפיו לקרותו על העתיד להיות בימיו, וזו היא הנחמה...". וכן הלשון בתנחומא בראשית י"א "יכי למך נביא הוא?".

ובמשמעות דברי הרשב"ם שרשע היה, שהרשב"ם שואל בפסוק ל"א, "ויהי כל ימי למך", למה לנו למנות שני רשעים הכתובים בפרשה. ומדוע מצא הרשב"ם בקעה לשאלתו זו דוקא בפסוק שמדבר על למך, ומכח זה לכאורה ניתן לדייק שדעתו היא שהיה רשע [אִיברא, שבמושב זקנים, כשהעתיק את קושיתו של הרשב"ם, לא העמידה כלל בפסוק שמדבר על למך, ולפ"ז אין ראיה לכך].

ולפי, בשונה מכל בני דורו, נפטר ולא נהרג, שרוב בני דורו נהרגו במבול, והוא לא היה ממתי מבול, אלא נפטר חמש שנים קודם המבול (וקודם פטירת אביו - מתושלח), שהרי נולד בשנת שמונה מאות שבעים וארבע לבריאת העולם וכדלעיל, וחי שבע מאות שבעים ושבע שנה, כמפורש בקרא (שם ה' ל"א), נמצא שנפטר בשנת אלף שש מאות חמשים ואחת שנה לבריאת העולם, והמבול היה בשנת אלף שש מאות חמשים ושש שנה, חמש שנים לאחר מכן (ובאותו הזמן מת מתושלח, שהרי נולד בשנת שש מאות שמונים ושבע לבריאת העולם וחי תשע מאות ששים ותשע שנה כמפורש גם זה (שם שם כ"ז), יוצא, שמתושלח מת בדיוק כשהתחיל המבול, ובזכות צדקותו עיכב הקב"ה את המבול עוד שבעה ימים, כדאיתא בסנהדרין ק"ח ב', הובא ברש"י שם ז' ד').

ועוד שבכל אבותיו שנאמר בהם בתורה הקדושה "וימת", הם מתו מיתת עצמם, ולא במבול (שוב ראיתי שכן כתב בכלי יקר), שהרי כולם מתו זמן רב קודם המבול, וכפי שאפשר לחשב בפסוקים.

ולא משופעת מקרקעיתה עד למעלה, ואדרבה לשיטת הרמב"ן, אף שלדעתו היתה שקועה רק ב' או ג' אמות במים, מ"מ כיון שהיתה משופעת בצדדיה, הרי שהיו מים יושבים על דפנותיה מכל הצדדים, וזה מכביד למאד על משקל התיבה לשקוע עוד, ועכצ"ל שמעשה נסים הי' כשאר נסים שהיו שם, וכפי שכתב בעצמו (ו' י"ט עי"ש).

21. דהיינו שבמים מלוחים המצויים באוקיינוס, היחס הוא שליטר אחד משקלו 1.02412 ק"ג.

22. וחשבונינו נעשה במים רגילים ב25 מעלות, ועי' בספר הברית שם (פ"א) שכתב דמים קרים כבדים יותר מחמים ב 1 חלקי 65, וביאר שם כן בארוכה במאמר ז' פט"ז. וכן איתא בשבט מוסר פי"א, דבימות הגשמים המים כבדים יותר מימות החמה, אך יש ליקח בחשבון דלכאו' כבר נצטנון מי המבול ורק בתחילה היו רותחין, ומה שהיתה משוקעת י"א אמה משמע שכן היה גם אחר שפסקו מי המבול עד שהתחילו להחסר לפי חשבון.

23. אלא שמלבד כן לשיטתו גם היתה משופעת כמשולש מלמטה.

24. אולם י"ל, דכ"ז לענין חלק החשבון של נפח התיבה כלפי מידותיה, אבל לענין חלק החשבון של שיעור שקיעתה במים, בזה י"ל דלכו"ע החשבון הוא לפי אמה של תורה במים, שכן המקור לשיעור שקיעתה במים הוא לפי שיעור האמות שהיו גבוהים המים מעל ראשי ההרים וכפרש"י וכדמוכח במדרש, ולא מסתברא שגם זה כתבה התורה באמות של נח ודורו, [ודוקא מה שדבר הכתוב כלפי נח עצמו ילי"פ כן], וא"כ ה"ה שיעור עומק שקיעתה במים יש לכפול לפי אמות של תורה.

25. ולרבנן, הטעם למה נקראה נעמה, "שהיתה מנעמת בתוף לעבודת כוכבים". ב"ר כ"ג ג'.

והרב ישראל מאיר ינקלביץ שליט"א כתב לדייק מדברי המדרש, שאף לדעת רבנן, שמה של אשת נח היה נעמה, אלא שנעמה אחרת היתה, ותשו"ח לו.

26. בהגהות והערות המו"ל הראשון של מדרש ספר הישר, לר' יוסף בן שמואל הקטן מעיר פיס, באות ז' כתב, "א"ה, זה הוא הפך דברי רז"ל שאמרו שנעמה אחות תובל קין בת למך נשאה נח, ומזה נראה שהיא בת חנוך.

ואולי הם ז"ל היה לבם בקבלה כי אשתו של נח נעמה שמה, וזה לא מצאו בכתוב שם נעמה כי אם אחות תובל קין בת למך, וחשבו שזו היא, אבל לא ראו זה הספר שהוא אומר בפירוש שנעמה אחרת היתה והיא בת חנוך, דוק".

ובסדר הדורות, אלף תקנ"ד, לאחר שהעתיק את דברי הספר הישר, העתיק את כל דברי ההג"ה הנ"ל, והוסיף והביא את מחלוקתם של ר"א בר כהנא ורבנן שבב"ר הנ"ל, וכתב על כך, "א"כ רבנן סבירא להו כזה הספר, שאשת נח לא היתה נעמה אחות תובל קין, ותמיה למה כתב רש"י בפרשת בראשית שאשת נח היתה נעמה אחות תובל קין כו' אבא ודלא כרבנן".

ומסיים הסדה"ד, "וכעת אין מפרשי רש"י בידי לעיין בהם אם הרגישו בזה". איברא, שמפרשי המדרש כבר הרגישו בזה, ביפה תואר שם כשכתב, "נעמה אשתו של נח היתה. פי' כי גמרא גמירי להו אשר שם אשת נח היה נעמה, ודרשו כי היא היתה אחות תובל קין, וזש"ה אע"פ שתובל קין רשע היה, מ"מ אחותו היתה נעמה, נעימה במעשיה, ולא למדה ממעשי אחיה. ורבנן חולקים ע"ז דא"כ לקח נח אשה זקנה, כי הוא נולד אחריה כמה דורות, ולכן אמרו...". וע"ע בפירוש המהרז"ו שם.

[ומש"כ ביפה תואר שם, שלדעת רבנן נעמה אחרת היתה, שהרי נעמה בת למך נולדה כמה דורות לפניו, הרי אף נעמה בת חנוך נולדה לפניו שמונים ושתים שנה, ואולי ביחס לשנותיהם, הפרש של פ"ב שנה הוא לא כ"כ משמעותי, מאשר קרוב לשמונה מאות שנה ההפרש שהיה בן נח לנעמה בת למך].

ובאבן עזרא, בשיטה אחרת שם כתב, "והזכיר הכתוב נעמה, אולי היתה אשה [לאחד] מבני נח וחיתה".

וברמב"ן הביא את דברי המדרש שאשתו של נח היתה, ונקראה כן ע"ש שנעימין מעשיה, וכתב על כך, "נתכוונו לומר, שהיה לה שם בדורות ההם, כי היתה צדקת והולידה צדיקים, ולכן יזכירנה הכתוב. ואם כן נשאר לקין זכר מעט בעולם. ואם נאמר שאינה האשה שהוליד נח ממנה שלשת בניו, אם כן אין בזה טעם להזכירה".

הוסיף הרמב"ן וכתב, "ומדרש אחר לרבותינו, שהיא האשה היפה היא מאד, שממנה תעו בני האלקים, והיא הנרמזת בפסוק (שם ו' ב'), ויראו בני האל את בנות האדם, כמו שמוזכר בפרקי רבי אליעזר (כ"ב). ואחרים אמרו (זהר חדש א' י"ט ב') כי היא היתה אשת שמדון, אם אשמדאי, וממנה נולדו השדים, כי כן ימצא שמה בכתבי שמושי השדים, והכתוב רומז ויקבר בתעלומות כאלה".

וע"ע בלמכסה עתיק' פר' נח, ד"ה ואשתך, שהביא דעות נוספות בזהותה של אשת נח, שכתב, "יו"א מזרע בת ברכיאל (מדרש כת"), וי"א אמורע בת ברכיאל (ת"א"), וב'תורה שבעל פה', עמ' של"ו, בסוף ההערה לאות קמ"א, שכתב בשם 'ספר היובלות ספ"ד, "דשם אשה שם אמצרה בת רקויאל בת אחות אביו". תשו"ח להרב ישראל מאיר ינקלביץ שליט"א, שטרח ושלח לנו צילום ממראי מקומות אלו.

27. וכנראה שבעל הילקוט למד בדברי הפסיקתא זוטרתא (שקדמו לבעל הילקוט), שצריך לגרוס 'נאים', ולא 'נעים' כלפנינו.

28. ובאברבנאל עמ' ק"ל ביאר את דברי התרגום, "ואחותו נקראת נעמה, לפי שהמציאה ענין הנעימות וניגון הפה, ולזה פירשו בתרגום ירושלמי... אולי שכיון לומר שהיא התחילה לעשות השירים, כי כאשר יובל אחיה היה מנגן, היתה נעמה עושה שירין וקינות, להסכים עם אותו נגון, או שהיה קולה ערב להיותה שרת בשירים...".

29. והוא אם חשבון פשוט, שהרי אדם בלידת שת היה בן מאה ושלושים, כדאיתא בבראשית ה' ג', ושת בלידת אנוש בן מאה וחמש שנה, שם שם ו', ואנוש בלידת קינן בן תשעים, שם שם ט', וקינן בלידת מהללאל בן שבעים שנה, שם שם י"ב, ומהללאל בלידת ירד בן שישים וחמש שנה, שם שם ט"ו, וירד בלידת חנוך בן מאה ששים ושתים שנה, שם שם י"ח, וחנוך בלידת מתושלח בן ששים וחמש שנה, ומתושלח בלידת למך בן מאה שמונים ושבע, שם שם כ"ה, ולמך בלידת נח בן מאה שמונים ושתים שנה, שם שם כ"ח, אם כן נמצא שמבריאת העולם ועד זמן לידת נח עברו אלף וחמשים ושש שנה. והרי המבול היה בשנת שש מאות לחיי נח, שם שם ז' י', לפי זה יוצא שהמבול היה בשנת אלף שש מאות חמשים ושש לבריאת העולם.

ולפי"ז נמצא, שקין שנולד בשבוע הראשון של העולם ונהרג במבול, חי אלף שש מאות חמשים ושש שנה.

30. איברא שיש לעיין ולדון בזה טובא, כמה שנים נולדה נעמה לפני תום מאה ושלושים השנים, אם היתה צעירה מתובל קין, או מבוגרת ממנו, ואם גם באותה תקופה זמן ההריון היה תשעה חודשים או פחות או יותר, ואכמ"ל.

31. איברא, שיש להעיר שלא מצאנו כתוב להדיא שנעמה אשת נח ילדה לו את שלושת בניו, ואולי הם נולדו מאשה אחרת.

אלא שצ"ל שממה שבכל הפעמים שמוזכרת אשת נח בפרשה, היא מוזכרת בלשון יחיד, לכאורה הוא ראיה שלא היתה לנח אשה נוספת, וע"ע.

וכעת, עם ירידת הגליון להדפסה, בעת נעילת שער, אינה ה' לידינו מציאה כשרה, והם דברי האברבנאל (בעמ' ק"ל), דברי חידוש ופלא, שעל פיהם ניתן ליישב הרבה מהקושיות, שכתב, "ומן הנראה ש[נעמה]אינה האשה שהוליד ממנה נח בניו, שא"כ היה משתלשל העולם מזרע קין מצדה, אלא שהיתה אשה אחרת שנשאה נח בראשונה, ומתה קודם המבול מבלי בנים, ומפני שהיתה צדקת הזכירה כאן הכתוב".

ולפי דבריו, דברי הספה"י יכולים לעלות בקנה אחד עם הב"ר, שאכן היתה לנח אשה ששמה נעמה, ולאחר מיתתה נשא את נעמה בת חנוך, וכן לא יקשה מה דאיתא שהקב"ה כבש מעיינו וכו', והרי לסה"י רק נישא כשהיה בן תצ"ח שנה, אלא שבנישואיו הראשונים הקב"ה כבש מעיינו, מהטעמים האמורים במדרש, וכן גם שלא ימשך קיום העולם מזרעו של קין, ולאחר מיתת נעמה בת למך, כשנשא את נעמה בת חנוך, נפקד מיד בזרע של קיימא, שמהם הושתת כל העולם.

אך דברי האברבנאל הם דלא ככמה מהראשונים וכדלעיל, ואכמ"ל.

32. כתב הרד"ק שם, "והקימונו עליו. פי' על האויב, אם יבא בזמן ההוא כמו שבא בזמן הזה מלך אשור, אם יבא אז נקים עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם, כלומר, שיעמדו נגד האויב ויכוהו, והרועים והנסיכים יהיו שרי המלך המשיח שיהיו רועי ישראל במצותו ונסיכים ממונים עליהם.

ומה שאמר שבעה שמונה, כמו תן חלק לשבעה וגם לשמונה, כלומר רבים רועים ונסיכים ורועים ונסיכים ענין כפול במלות שונות, כי הרועים הם הנסיכים.

וי"ת, ונמני עלנא שבעה מלכין ותמניא רברבי אנשא, ואני תמיה, איך תרגום עליו עלנא, ויתכן לפרש עליו כמו עמו, ר"ל עם מלך המשיח, וכן ועליו מטה מנשה.

ורז"ל אמרו, מאן ננהו שבעה רועים, דוד באמצע, שת וחנוך ומשותלח בימינו, אברהם ויעקב ומשה משמאלו, ומאן נינהו שמנה נסיכי אדם, ישי שאול ושמואל עמוס וצפניה חזקיה אליהו ומשיח".

וע"ע במצודו"ד שם שביאר, "והקמונו עליו. אנחנו נמשול בארצו ונקים עליו נציבים מתחת ידינו. שבעה רועים. ר"ל מנהיגים את העם להורותם הדרך. נסיכי אדם. בני אדם מושלים על העם". וכדפירש שם במצוד"צ, "נסיכי ענין שררה, אדם רצה לומר חשובים".

33. עיין בב"ר כ"ג ד' (וכן הביא רש"י שם), שלמרות רוב חכמתו, טען ק"ו של חשך – שטות.

וכ"ז הוא רק למד"ר, אך לתנחומא אינו שטות, פשוט ועיין שפ"ח שם ג'.

34. והנה, לגבי סרח בת אשר, שכתוב (בראשית מ"ו י"ז), "ושרח אחותם", ולא כתוב "ושרח בתו" וכדו', הוכיח המושב זקנים שם, שבע"כ שלא היתה בתו של סרח, אלא רק אחות מני.

אך אצלינו, לגבי נעמה, לא מצאנו מי מהקדמונים או גדולי האחרונים שיאמר שאכן לא היתה כלל בתה של צלה, אלא רק אחותו של תובל קין מצד האב, שהיתה בתו של למך מאשה אחרת, **ואדרבה המוצא כעין דברים אלו בקדמונים או בגדולי ישראל, נודה לו אם יודיענו.**

35. ולשיטתו י"ל שצלה גדלה רק שנים מבניה של עדה אחותה, את נעמה ותובל קין, ולכך רק עליהם כתבה התורה שהיו בני צלה.

סיפור ושאלה בציידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

בינות לאלפי הנוסעים הממתינים לבואם של הרכבות המהירות שיביאום אל מחוז חפצם, עומד לו בתחנה המרכזית של 'מַנְדוֹזָה' שבארגנטינה, ר' דב נישטגעפליגינער, איש ירושלים, ומהרהר בליבו, כה בכל אלו העוברים על פניו, ישנם כאלו מזרע אברהם יצחק ויעקב, שחינוכם הטהור נגזל מהם, וגדלים ומתחנכים כגויי הארץ, וכרבי 'ברוקא חוזאה' שעמד ב'שוקא דבי לפט', חיפש גם הוא איזה 'בן עולם הבא', מאן דהוא שיוכל לישב עמו יחד בנסיעה הארוכה, במשך כעשר שעות, עד אשר יגיע אל 'סַנְטְיאגוֹ' בירת 'צ'ילה', להנעים את הנסיעה בשמיעת את השמעת איזה דבר חידושו, וורט בפרשת השבוע, ואולי אף ללמוד עמו את ה'דף היומי' שעדיין לא הספיק ללמוד.

שאר הנוסעים לא התרגשו מטראהו השונה של ר' דב, הניכר בחזותו החיצונית כחייל נאמן בצבא עובדי ה', כבן תורה, חבוש במגבעת ולבוש בחליפה. אנשים שונים ומוזרים רבים היו בתחנה, עמים ותרבויות, כולם נקבצו והמתינו לרכבות, אלו עם מלבוש קרוע או צוקע, והאחרים עם אוסף סמרטוטים או שאר מרעין בישין.

והנה, שמח ר' דב, הנה הוא רואה מרחוק יהודי שומר תורה ומצוות נוסף, ומיד פנה אליו ב'שלום עליכם' לבבי, ופתח עמו בשיחה.

שמחה יתירה שמח ר' דב, כאשר גילה שידידו החדש, ר' גבריאל ועגלערנער, הוא ת"ח מופלג, ואף הוא מיושבי ארץ הקודש, שגלה ממנה לתקופה קצרה, וודאי שהנסיעה תעבור עליו בטוב ובנעימות, ב'שטייגען' מיוחד.

כאשר בשעה טובה נשמעה צפירת הרכבת המבשרת על בואה, הזדרזו השנים להתקרב למקום העליה ברציף, כך שיוכלו לתפוס לעצמם מקומות שיבה ברכבת.

בעלייתם לרכבת ביקש ר' דב מרעהו, שהם יתיישבו בקרון האחרון, ובשמחה רבה נעתר ר' גבריאל לבקשתו, והם נכנסו פנימה עד אשר מצאו מקום טוב על יד החלון במרכזו של הקרון האחרון.

בתוך בליל הקולות שנשמעו במהלך הנסיעה, השפה הספרדית שלטה ביד רמה, אך פה ושם נשמעו לשונות אחרים, גם ר' דב ור' גבריאל העדיפו לשוחח ביניהם בשפת ילדותם, השפה של היהודים בארצות אירופא ורוסיה, שפת ה'אידיש'.

עם תחילתה של הנסיעה סיפר ר' דב, שלמרות שבמצבו הכלכלי, בסייעתא דשמיא הוא יכול להרשות לעצמו לעשות את הדרך הארוכה הזו בטיסה, בכל זאת הוא מעדיף את הנסיעה ברכבת, שהיא יותר בטוחה, מרגישים בה יותר על הקרקע.

וזו גם הסיבה, הוסיף ואמר, שהעדפתי את הקרון האחרון, שאם חלילה מתרחשת תאונת רכבות, הנפגעים העיקריים הם נוסעי הקרונות הראשונים, הם סופגים את עיקר מכת ההתנגשות, ואילו בקרונות האחרונים יש פחות ופחות נפגעים.

אך ר' גבריאל לא הסכים עם דבריו, אינני חושב שהוא בבחינת ההשתדלות הראויה, לא שמעתי על גדולי ישראל שנהגו כן, וכי לא חבל על השעות הרבות המתבזבזות מחמת נסיעות ארוכות אלו, והוסיף ואמר, אילו, אילו היה באפשרותי לטוס במטוס, ודאי שהייתי מעדיף זאת על פני נסיעה ארוכה זו, מה גם שכלל אינני בטוח שנסיעה ברכבת בטוחה יותר מטיסה במטוס.

סיכם ר' גבריאל ואמר, כאשר תשוב חזרה לביתך בארצינו, ארץ הקודש, תכנס לאחד מגדולי ישראל, ותשאלו בדבר מה הדרך הנכונה, ומה שיאמרו לך, תעשה בלא שום נקיפות מצפון וחרדות.

שקשוק גלגלי הרכבת נמשך בכל העת, הרכבת כבר מזמן צברה תאוצה ונסעה במלוא מהירותה, ועדיין מחוזות העיר 'מנדוזה' נראים מבעד לחלונות, עיר גדולה לאלוקים, ורק לאחר נסיעה מהירה של כשעה, הנופים נשתנו למראה שדות וחורשות, יערות וכפרים.

את הנסיעה ניצלו השנים ללימוד משותף, כל אחד העלה שאלה או רעיון, וכך יכלו יחדיו לקיים בהידור רב את הזכות והחיוב לעסוק בתורה 'בלכתך בדרך'.

לפתע נזכר ר' בגריאל שהיום התאריך הוא ו' במרחשון, ובארץ הקודש יתחילו הערב לבקש על הגשמים, לומר 'ותן טל ומטר לברכה' ב'ברכת השנים', ועלה בדעתו שאלה גדולה, מה הם יעשו הערב בתפילת שמו"ע, האם יבקשו מטר כבני ארץ ישראל, שהרי אף לגבי י"ו"ט שני אין דינם כבני חו"ל, הם אינם נוהגים איסור במלאכה אלא בפרהסיא, או שהיות ותקנת חוץ לארץ היא שאין שואלים על הגשמים לפני התקופה, לכך ימנעו מלבקש, ובמיוחד שבמדינות אלו שהם נמצאים בהם, בתקופה זו מתחיל הקיץ, ולכאורה ודאי שאין זה הזמן המתאים לבקש על הגשמים.

כל אחד מהם ניסה להביא ראיות מש"ס ופוסקים לכאן ולכאן, בעד ונגד, עד אשר היתה להם 'חבורה' שלימה בסוגיה זו.

לאחר שסיימו לעסוק בסוגיא, החלו בלימוד ה'דף היומי' בחברותא, וגם לימוד זה היה כדת של תורה, בקושיות ותירוצים, ראיות ודחיות, כשני צורבים הלומדים בישיבה. נוסעי הרכבת שפשפו את עיניהם מהמראה המעניין, זה עידן ועידנים שלא נראו חברותא מארץ הקודש הלומדים את ה'דף' על ספסלי הרכבת אי שם בגבול ארגנטינה וצ'ילה, ובשפת האידיש.

בלהט הלימוד והויכוח לא הרגישו השנים שהזמן אץ רץ, כבר עברו כשלוש שעות מתחילת נסיעתם, וכעת הרכבת נוסעת באיזור 'הרי קוֹרְדִישֶׁרָע', אחד מ'שבעת פלאי תבל', 'נוף עולמי', כל הנוסעים היו מרותקים לחלונות, שרשרת ההרים הפלאית פרושה באופק כנגד עיניהם, כאשר ראשיהם מכוסים בשלגים רמים וצחים, וכולם זועקים, "יחד הרים יִרַנּנוּ", כל הבריאה כולה צווחת אמונה, 'מי ברא אלה'.

במעמד זה, גם הגסים שבאומות מתפעלים, מראה נוף משובב, אינו כמראה תמונה או מראה אחר, יש בנוף דבר המעורר השתאות מיוחדת, התעוררות הנפש, וכפי שידוע בשם 'בעלי המוסר', שלא לחינם כולם מתפעלים מול מראה הוד זה, שהרי כולו זועק אמונה בבורא עולמים, ולכל נשמה יש משיכה מיוחדת להתפעל מדברים המעוררים את אמונתה.

למרות המראה המלבב והמיוחד, לא הפסיקו השנים בתלמודם, לעת שכזו שגור היה בפיהם ביאורו של הרמ"ב על דברי רבי שמעון באבות (ג' ז'), האומר ש"המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", שביאר, שחידושו של ר' שמעון הוא, שאע"פ שעל ידי התפעלותו מיופי הבריאה הוא מברך ברכת 'שככה לו בעולמו', הוא מתחזק באמונה, בכל זאת, מפני שהפסיק ממשנתו מעלין עליו כאילו נתחייב בנפשו.

השניים עוברים במקום כה נפלא, שאלפים טסים מקצוי תבל בכדי לראותו, להתפעל מיופיו, והם שקועים בתלמודם, אף אחד מכל הערלים נוסעי הרכבת לא יכלו להבינם, 'איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת', רק מי שטעם ממתיקות התורה, יוכל להבין היאך יולד אשה, בן תמותה, יכול לעמוד בנסיון זה.

הרכבת החלה מתקרבת עוד ועוד להרים המיוחדים, היא החלה לעלות את העליה הקשה והארוכה ביותר העולה אל הגבהים, מאות מאות מטרים של גובה, כדוגמת 'הר ההר', היא כבר עברה את העליה הראשונה הבינונית, חצתה את המישור, וכעת החלה לטפס במעלה העליה הגדולה הארוכה והקשה, רעשו הגובר של הקטר המתאמץ מקושי העליה, נשמע עד לקרונם, הקרון העשירי, העשן השחור העולה מארובתו, השחיר וזיהם את האויר הצח והנקי, אך כל זה רק לזמן קצר, בסיומה של העליה הקשה והכבדה, תחל הרכבת את נסיעתה במסלול מרהיב, בינות ועל גבי אותם הרים מופלאים ומיוחדים, במעבר הגבול בין ארגנטינה לצ'ילה.

מאות נוסעי הרכבת היו צמודים לחלונותיה, עוסקים בהויות העולם, אוכלים מפטפטים ומצלמים, ולהבדיל, ר' דב ור' גבריאל עסוקים בהויות אביי ורבא, בתורה הקדושה, תורת הנצח שנכתבה תתק"פ דורות עוד קודם בריאת העולם, שכל בריאתו של העולם הוא מכח התורה הקדושה, שהרי 'הסתכל באורייתא וברא עלמא', לומדים ונהנים כנתינתה מסיני.

לפתע נשמע רעש חזק, קרונות הרכבת היטלטלו בחוזקה, היה נראה שהרכבת עלתה על חפץ גדול וכבד כלשהוא, או שהתנגשה ברכבת אחרת, מעוצמת הבהלה והרעש הפסיקו השנים מתלמודם, ומיד הפטיר ר' דב, "'אתה רואה, איזה נס שאנו בקרון האחרון, מי יודע מה היה חלילה יכול לקרות אילו היינו בקרון הראשון". אך ר' גבריאל בשלו, יתכן ואילו היינו יושבים בקרונות הראשונים, ה' יַרחם, ואכן ניצלנו, אך אין הצלתינו בזכות ישיבתנו בקרון האחרון, אלא בזכות התורה שלמדנו, או כל מצוה אחרת שעשינו.

כשאר הנוסעים, חשבו השנים שהמאורע כבר מאחוריהם, הקרון המשיך בנסיעתו אך איבד הרבה ממהירות הנסיעה, כאשר כל הזמן הוא מאט עוד ועוד, עד אשר נעצר לרגע ומיד לאחריו החל בנסיעה לאחור.

באותו הרגע החלו להשמע בקרון זעקות שבר נוראות, המציאות המרה התבררה, שעקב מה שאירע, הקרון האחרון נותק משאר הקרונות, וברגעים הראשונים המשיך בנסיעתו מכח מהירות הנסיעה, אך היות והרכבת היתה עדיין בעליה, הקרון האיט מתנופתו עד שנעצר לרגע, וכעת הוא מתחיל להתדרדר חזרה אם כל העליה הגדולה והארוכה והנוראה, כך שמסתמא תוך שניות או דקות, כאשר הקרון יצבור תאוצה חזקה בשל הירידה, הקרון יועף אל עבר הסלעים השנונים, או לעומק התהומות העמוקים, ואחריתם מי ישורנו.

נוסעי קרונות הרכבת האחוריים, שהבחינו בניתוקו של הקרון האחרון, הודיעו זאת לכרטיסן, שמיד הודיע בקשר הפנימי לנהג הרכבת על האירוע, והכריז בהכרזה הפנימית על עצירה, תוך כדי הזעקת כוחות ההצלה וחילוץ.

מהירות דרדור הקרון התחזקה והתחזקה, ככל שהקרון המשיך בהדרדרותו, רוב נוסעי הקרון החלו להשמיע קולות בכי וצער, קרעו את בגדיהם, תלשו את שערות ראשם, והחזיקו בחזקה בכסאותיהם, לבל יעופו מהחלונות, חלקם אף הניחו את ידיהם על ראשם, בכדי להגן על עצמם בעת ריסוק הקרון.

חלק מנוסעי הקרון החליטו בדעתם, שלמרות הסכנה העצומה שבקפיצה מהקרון הדוהר, עדיף להם הסיכוי להצלתם באופן זה, על פני המוות הודאי המצפה להם ברגעים הקרובים, ולכך קפצו מהקרון על פני הסלעים ואל תוך התהומות, הישר אל מותם המיידי והבטוח.

שני הידידים חשבו יחדיו, היות ולא ניתן לדעת מה הפעולה הבדיפה במצב זה, האם להשאר בקרון או לקפוץ ממנו, לכך החליטו יחדיו שבמצב כזה נאמרה ההלכה, 'שב ואל תעשה עדיף', ולכך החל להתכונן לבאות, באמירת וידוי וחזרה בתשובה, ויחד עם זאת בתפילה בקשה ותחנונים שה' יצילם ממיתה משונה ונוראה זו.

מחשבת פחד נוראה עלתה בליבו של ר' דב, שמא לא יצא בחיים ממאורע זה, אמנם זכה כבר לחתן את כל שבעת ילדיו, אך עדיין כולו שחור, הוא אפילו לא הגיע לשנות השישים, כל תוכניותיו להספיק ולהכין את חלקו, להשלים את מה שלא הספיק בשנים הצעירות, הכל כענן כלה, מה שלא עושים בצעירות, יכול להיות שלא יזכו לעשות ולהשלים חלילה את אל"ס.

לימוד המוסר שלמד ר' גבריאל כל ימיו, יחד עם עבודת מידותיו, עזרה לו באותה שעה שיעמוד בנסיון הקשה, שלא להאשים את ר' דב, או אפילו לרמוז לו, שכל מה שאירע להם הוא מפני חששו המופרז, שדוקא חששנותו ועצביו גרמו להם לישב בקרון מות זה, אדרבה, ניסה ר' גבריאל לעודד את עצמו, כעת עלי להתחזק באמונה, שרגלי הוליכו אותי לקרון זה, ואם נגזר עלי ח"ו דבר מה, וכי היה עוזר ומועיל מה שהייתי בקרון הראשון, אלא עלי לקבל דין שמים באהבה, להתחזק באמונה ובקבלת היסורים באהבה, להיות בר דעת עד הרגע האחרון שניתן, ולנצל את הרגעים הללו, שלכאורה הם רגעי האחרונים, להצדיק עלי את הדין, "כי אתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו".

מהירותו המסחררת והמטורפת של דרדור הקרון כלפי מטה, התחזקה כל העת, מרוב המהירות, כל החפצים עפו מהחלונות, גם כל מי שלא אחז בחזקה בספסלים עף, באותה העת הסתפקו השנים, מה נחשב ל'שב ואל תעשה', האם להחזיק או לעזוב.

רוב נוסעי הקרון כבר היו בחוץ, מפוזרים ברדיוס של כמה קילומטרים, לאורכו של המסלול האימתני והנורא, חלקם עפו מרצונם כשניסו לקפוץ, וחלקם הועפו כשרק הרפו מאחיזתם, ריח המות היה קרוב מאוד, כל שניה ושניה דמתה לנצח, לפתע הם למדו להעריך מה הוא 'רגע של חיים', מהסוג שאנשים מבזבזים מהם לעשרות מאות ואלפים בכל שנה, ברגע ניתן לחשוב כל כך הרבה מחשבות, ניתן לדבר מילים כה רבות, ללמוד עוד ועוד, להתפלל ולהתחזק.

ככל שהמהירות גברה והתחזקה, וכבר ממש המתינו בליבם לשמיעת רעש ההתנפצות עלי סלע, איש לרעהו יעזורו ולחאיו יאמר חזק, כשגופם רועד מהפחד והאימה הנוראה, שיניהם נוקשים דא לדא, הם עודדו אחד את השני, וחזרו על מימרתם של רבי יוחנן ורבי אלעזר, ש"אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים", שאף בשעה קשה ונוראה זו, בידו של הקב"ה להצילם מרדת שחת, שום כח בעולם לא יכול לעזור ולהושיע, עדיין לא מצאו אפשרות היכולה לעצור קרון השועט במהירות נוראה של כמה מאות קמ"ש במורדות הר ענק ועצום, היש לך חרב חדה גדולה מזה.

לאחר כמה דקות של דרדור נוראי, החלו השנים להרגיש שמהירות הדרדור הולכת ופוחתת, עדיין זקוקים לניסי ניסים, אך ישועת ה' כבר באופק, ומיד החלו להתחזק יותר ויותר בתפילות ותחנונים שיצאו בחיים מהקרון הנוראי הזה.

הסכנה היתה עדיין גדולה ועצומה, האם המישור הקיים בין העלייה הראשונה לשניה, זו שהם התדרדרו בדקות האיומות האחרונות, יספיק בארוכו בכדי שהקרון יעצר, או שתנועת הדרדרו המהירה תמשיך עוד גם לעליה התחתונה, הקלה יותר, אך מחמת עיקוליה, מסתבר יותר שהקרון יפול ויתרסק.

בחסד ה' הגדול עליהם ובהארת פניו, נעצר הקרון בסיומו של המישור, כמה מאות מטר לפני תחילת הירידה התחתונה, וצמד הידידים מיהרו לקפוץ ממנו במהירות, וכשאך נגעו רגלי ר' דב בקרקע, נפל מתעלף, ליבו לא עמד בלחץ האיום בו היה נתון בדקות האחרונות, וכל שערו הפך לבן.

תוך זמן קצר הגיעו כוחות ההצלה למקום, טיפלו בניצולים היחידים שנמצאו, וחחלו בחיפוש אחר ניצולים נוספים, בסריקת אורך מסלול הדרדור של הקרון, מסוקים שהוזנקו לאויר סייעו בחיפוש, אך בודדים ממש שרדו את האסון, רובם פצועים קשה עד אנוש.

ר' דב פונה במסוק יחד עם עוד כמה פצועים, לבית החולים 'סאן מרטין' הקרוב שבמנדוזה', שם העירוהו מעלפונו העמוק, ואיבחנוהו שלקה בהתקף לבבי קל.

כשהתאושש מעט ממצבו, ראה את ר' גבריאל לפניו, עומד עליו לשרתו, בתחילה סירב להשתמש בתלמיד חכם, אך לאחר שר' גבריאל ציוה עליו לקבל ממנו, כדי שיחזור לכוחותיו ויבריא, הסכים להעזר על ידו.

ר' גבריאל סיפר לו על הנס הגדול שהיה עמם, ובמיוחד כששמעו על מדדי האסון הנוראי, שרובם המוחלט של נוסעי הקרון לא הועברו לטיפול רפואי, אלא ל'מכון לרפואה משפטית', והוסיף וניחמו, שמתוך כל הפצועים, מצבו הוא הטוב ביותר, ובדעת הרופאים לשחררו בקרוב.

מתוך שבח והודיה לבורא עולם על הנס הגדול שארע להם, קיבלו על עצמם להתחזק יותר ויותר בתפילה, להגיע קודם הזמן, להתפלל בנחת ובנעימה, ולהתחזק בהרגשת 'עומד לפני המלך'.

עם חזרתו של ר' דב לארץ הקודש, נבהלו בני משפחתו וידידיו למראהו, לפני כחודש יצא שחור, וכעת חזר כולו לבן, אך כשסיפר להם על רגעי הפחד שעברו עליו, הבינו כולם שזקנו הלבן יהא לו ולהם למזכרת נצח להתעורר ולהתחזק ולהודות לה' על כל חסדיו.

לאחר תקופה קצרה, כשהתאושש לחלוטין מכל מה שאירע לו, וחזר לתלמודו שהיה רגיל בו לפני נסיעתו, ביתר שאת וביתר עוז, החל ר' דב לנצל את כל אותם זמני ביני לביני, בין הסדרים ולאחר הסדרים, כל רגע פנוי בין החברותות, בחיפוש להרבות בעשיית חסדים, יחד עם רעייתו הוא יסד ופתח בביתם גמחי"ם לכל מיני דברים נצרכים, החל מהשאלת ציוד רפואי קל, הלואת תרופות מצויות, מזון לתינוקות ועוד הרבה דברים.

בעיסוקם בחסדים אלו, השקיעו ר' דב ורעייתו, זמן רב, ובמיוחד בעיתות מיוחדים וזמני לחץ, ולמרות הכל, תמיד ניסו לעזור ולסייע בפנים מאירות ובעין יפה.

גם בישבם בסעודות השבת יחד עם כל הנכדים, לא הרשה ר' דב לילדיו ולנכדיו לעזור לו, אלא הוא עצמו היה מפסיק ויוצא בכדי לעזור ולסייע, לתת ולהסביר, כולם ידעו שעל ר' דב אפשר להליע את הפסוק (במיכה ו' ח'), "...כי אם עשות משפט ואהבת חסד...", הוא גמל חסדים מתוך 'אהבת החסד', העונג הגדול ביותר עבורו היה, כשיכל לגמול עוד ועוד חסדים.

בסעודה הגדולה שערך ר' דב ביום השנה לנס הגדול שאירע לו, שאלו שלמה בנו הגדול בשם כל בני המשפחה, אבא היקר, אולי תגלה לנו את סודך הגדול, כולנו ראינו שחזרת עם צבע שער שונה והבנו שזה נגרם לך מחמת המאורע הנורא שעברת, אך האם גם השינוי בהנהגתך שהתחלת לדרוף אחר חסד באופן מעורר השתאות, האם גם זה קשור למה שעבר עליך.

אמר לו ר' דב, בני יקירי, היטבת לשאול, וכמדומני שתוכל למצוא תשובה לשאלתך ברש"י בפרשתינו.

השאלה היא: מנין בפרשתינו עפרש"י יוכל שלמה למצוא תשובה לשאלתו?

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.

תודת המערכת נתונה למשפחת דוידוביץ שיחיו
ששלחו לנו את הסיפור המתפרסם בשבוע זה.

תשובה ל"סיפור ושאלה בציידו" משבוע שעבר:

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י יוכל ניסים להביא ראיה לספקו, האם עדיף שישאר לגור במקומו, יחד עם בניו ונכדיו, בזמן שלצערו הגדול הם פרשו מדרך עץ החיים, ועזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים, ואינם מקיימים תורה ומצוות, כדי שיראו לפניהם דמות של יהודי אמיתי, למרות שהוא לא רואה שהדבר השפיע עליהם עד היום הזה, או שעדיף ויעבור להתגורר בעיר אחרת, בין יהודים שומרי תורה ומצוות. ניסים יכול להביא ראיה לספקו, שהיות ואינו משפיע לטובה על יוצ"ח, עדיף שיעקור ממקומו למקום אחר, וזאת מדברי רש"י י"א, עה"פ, "מן הארץ ההוא יצא אשור ויבן את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח", ובראי רש"י, "מן הארץ. כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, יצא מתוכם". מבואר בדברי רש"י, שכאשר אין לאדם השפעה על צאצאיו להדריכם בדרך הישר, אלא הם פורשים והולכים במרדם על ה', רצוי שיצא ממקומו ויעבור למקום אחר.

ורבים העירו שניתן להביא ראיה לצד שני, שעדיף שישאר במקומו, וזאת מדברי רש"י ו' י"ד, עה"פ, "עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר", ובראי רש"י, "עשה לך תבת. הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם, עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו". מבואר בדברי רש"י שעד מאה ועשרים שנה יש עדיין סיכוי שישפיע על אנשי דורו.

איברא שיש גם מקום לחלק, א. שהיה זה בהוראת שעה מה'. ב. שבכל אותם שנים נח היה עסוק בבנית התיבה, שפעולתו זו היתה למטרה זו, אך אם אין דבר בדומה, עדיין אין לנו ראיה שישאר כדי להשפיע.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם וטלפון
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - 972-8 +(24 שעות)
או לפקס 1-732-3634947 או למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד.

הפרסים לשבוע זה: "באר שבע" שו"ת וחי' הש"ס, הוצאה חדשה, ב"כ.
עוד **שלושה** זוכים נוספים, כל אחד ב**"שו"ת הראש"**, הוצאה חדשה
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בציידו": שלושה זוכים, כל אחד בספר **"אמונה ובטחון – חזו"א".**

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, יש לפנות לפקס' הנ"ל.

לתרומות, הנצחות והפצה ניתן לפנות למערכת

שמות הזוכים לשבוע שעבר:

הרבנים \ הבה"ח

דובדבני מ.מ. – בית חלקיה – ראש יוסף עמ"ס חולין, ב"כ.
שווירץ ח. – ברכפלד – ספר הנייר.
ינקלביץ י.מ. – לייקווד – ספר הנייר.
מור מ.א. – ירושלים – ספר הנייר.
אשווגה א. – קרית ספר – ספר הנייר.
פעלבערבוים י.מ.מ. – מאנסי – אורחות צדיקים.
לוריא ש. – קרית ספר – אורחות צדיקים.
קופמן י. – מודיעין עילית – אורחות צדיקים.
הודעה נשלחה / תשלח לזוכים.

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל